

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 6 (8)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

6

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Karabayev R.Z. Raqamli iqtisodiyot: nazariy asoslari va O‘zbekistonda rivojlanish yo‘nalishlari.....	8
Ubaydullayeva N.A. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznes korxonalarining rivojlanish strategiyalari: nazariy yondashuvlar.....	11
Xatamov A.A. Raqamli transformatsiya asosida ixtisoslashtirilgan savdo majmualarida moliyaviy resurslarni boshqarishni takomillashtirish.....	15
Yokubjonova X.Yo. Co-marketing strategiyasining ekoturizmni brendlashiga integratsiyasi: metodologik yondashuv va amaliy natijalar.....	19
Yusupova M.B., Jamoliddinova (Usmonova) S.S. Ustama xarajatlarni tasniflash va uning mahsulot tannarxini shakllantirishdagi ahamiyati.....	24
Abdug‘ofurova O.M., Yusupova M.B. Ishlab chiqarish korxonalarida tannarxni kalkulyatsiya qilish va uni takomillashtirish yo‘llari.....	27
Xojiboyev M.Sh. Xorijiy tajribalarni O‘zbekiston nodavlat oliy ta’lim muassasalari boshqaruv hisobi tizimiga moslashtirish: nazariy asoslar va amaliy istiqbollari.....	31
Исраилова Д.К. Глобализация в условиях демографического кризиса: социально-экономические риски.....	38
Qurbonova X.I. Bozor iqtisodiyotida davlatning makroiqtisodiy muvozanatni ta’minlash va inqirozga qarshi siyosati.....	43
Asqarov A.H. Oliy o‘quv yurti talabalarida moliyaviy savodxonlikni aniqlash me’zonlari (noiqtisodiy yo‘nalishi talabalarini misolida).....	47
Yunusova S.A., Turg‘unboyev A.A. Eko-mehmonxona tushunchasi, turlari va asosiy xususiyatlari.....	51
Barnayev Z.Sh. Xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligining mazmun-mohiyati va xususiyatlari.....	55
Bobokulov A.A. Erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarining hududiy iqtisodiy integratsiyaga ta’siri.....	59
Рахимжонов Б.Б., Рахимжонов Б.Б. Инновационные процессы как фактор развития промышленных предприятий.....	63
Matmusayev M.O. Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari.....	67
Raxmatjonova G.E. Ishlab chiqarish korxonalarining asosiy vositalari buxgalteriya hisobini xalqaro andozalar talablari bo‘yicha takomillashtirish.....	72
Kamoldinova N.A. Ayollar tadbirkorligi faoliyatida raqamli integratsiya darajasini baholash.....	76
Xaitova M.K. Raqamli platformalar orqali biznes modellarini yangilash va kompaniyalar strategik imkoniyatlarini kengaytirish.....	81
Yo‘ldashev M., Sotvoldiyev U. Davlat byudjetini taqchilligi va uni kamaytirish mexanizmlari.....	85
Maribjonov B.I., Arabboyev J.S. Tuman mahalliy byudjetidan moliyalashtiriladigan maktabgacha va maktab ta’limi tashkilotlarining 4-guruh xarajatlarining tahlili.....	88
Ro‘ziyev Sh.Sh. Hududiy iqtisodiy rivojlanishda mahalliy ishlab chiqarishni boshqarishning zamonaviy usullari.....	92
Nematov G.G., Sotvoldiyev U.K. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning iqtisodiy asoslari va istiqbollari: deкупpling indeksi tahlili.....	95
Karimov D.M., Mustafayeva H. Xorij tajribasi asosida O‘zbekistonda pensiya tizimini takomillashtirish....	99
Ermatova S.I. Sanoat korxonalarida majburiyatlar tarkibi va moliyaviy barqarorlikning empirik tahlili (Andijon viloyati to‘qimachilik korxonalarini misolida).....	104
Ermatov M.S. Sun’iy intellekt va mehnat bozorida raqamli inqilob: tahdidmi yoki kelajak imkoniyatimi?....	107
Azizova H.A. Raqamli transformatsiya sharoitida sanoat korxonalarining investitsion-innovatsion faoliyatini takomillashtirish yo‘llari.....	111
Юсупов А.С., Джангабаева Г.П. Международный рынок акций: содержание, виды и особенности..	114
Xusanova Z.R. Andijon viloyatida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning xususiyatlari.....	119
Abdulazizov A.A. Energetika tarmog‘i korxonalarida ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	122
Norov A.E., Fazliddinov Sh.Sh., Erkinov X.X. Liderlik va motivatsiya o‘rtasidagi munosabatga ta’sir etuvchi omillar.....	126
Атаханова Ш.С., Мирхамидова Д.Н. Цифровая трансформация как инструмент достижения ESG-целей в нефтегазовой сфере Республики Узбекистан.....	131
Toxirov J.R. Mijozlarga yo‘naltirilgan raqamli marketing asosida savdo xizmatlarini modernizatsiya qilish.	136

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

Sulaymonova F., Ro‘zimov B. Online ta’lim xizmatlari bozorining kengayishi natijasida an’anaviy ta’lim sektorida yuz berayotgan iqtisodiy o‘zgarishlar.....	140
Zayavitdinova N.M. Hududda xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	143
Odilova M.A. Kimyo sanoatidagi korxonalar faoliyatida resurslardan samarali foydalanish.....	147
Axmedova D.N. Mintaqaviy raqamli tayyorlik indeksining hududiy iqtisodiy o‘lishga ta’siri.....	151
Sapayeva N.K. O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatida yashil transformatsiya va B2B raqamli marketing asosida barqaror rivojlanish modeli.....	155
Allayarov S. Startup financing mechanisms: a comparative analysis of angel investment, venture capital, bank lending, and state grants.....	158
Махмудов О.Х. Moliya tizimining boshqa iqtisodiy tizimlar bilan aloqadorligi.....	162
Ibragimova M.M. “Yashil iqtisodiyot” va “Yashil tadbirkorlik” tushunchalarining iqtisodiy mazmuni va evolyusion transformatsiyasi.....	167
Olimjonov A. Korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish.....	171
Rakhimboeva B.D. Analysis of the economic situation of the development of export activities of small businesses in Uzbekistan.....	174
Raxmatova F.Y. To‘qimachilik korxonalarida aylanma iqtisodiyot modelini joriy etishning iqtisodiy mexanizmlari.....	178
Ergasheva A.F. Milliy hunarmandchilik mahsulotlarini brendlash va bozorda pozitsiyalashning strategik yondashuvlari.....	181
Navruzova G.U. Theoretical models and institutional mechanisms, forms and structures of cooperation between education and manufacture.....	184
Djumayeva S.K. Yashil investitsiya muhitini shakllantirishda raqamli iqtisodiyotning makroiqtisodiy ta’siri (O‘zbekiston hududlari misolida).....	188
Pardayev TN., Muqimov A.R. Boymirzayev K.M. Jismoniy shaxslar tomonidan olib kiriladigan tovarlardan bojxona to‘lovlarini undirishni takomillashtirish.....	193
Ибодуллоева З.С. Экономические стимулы внедрения водосберегающих технологий в аграрном секторе Узбекистана.....	199
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini yaxshilashda innovatsion yondashuvlar va raqamli vositalar.....	203
Raxmatova S.S. Turizmni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	207
Umarova M.M. Foreign brand spillovers and export performance of smes in emerging economies: a panel data analysis.....	212
Karimova F.A. Ekoturizmni barqaror rivojlantirishning xorijiy tajribasi va ularni O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari.....	217
Raxmanov B.I. Investitsiya siyosatini amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish.....	221
Ashurova G.N. Charm-poyabzal sanoati korxonalarida sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish yo‘llari.....	225
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	228
Эгамназарова Г.Ш. Рақамли тенгсизлик: давлатлар ва тармоқлар ўртасидаги технологик узилишларни камайтириш йўллари.....	232
Mamanazarov M.A. Iqtisodiy o‘lishni rag‘batlantirishda milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning xorij tajribasi.....	236
Химматов А.Х. Йўл корхоналарини хусусийлаштиришнинг афзалликлари ва оқибатлари.....	241
Kambaraliyeva I.S. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining transformatsiyasi va raqamli ko‘nikmalarning ahamiyati.....	244
Muxiddinov T.Sh. Jizzax viloyatida turizm infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishlari.....	248
Sayxdodjayeva N.I. Ijtimoiy va ekologik audit: barqaror rivojlanishni ta’minlashda zamonaviy nazorat mexanizmi.....	253
Fayzullayev J.N. Milliy iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	257
Tursunova N.X. «Xayot sug‘urtasining iqtisodiy mohiyati va uning aholi moliyaviy xavfsizligini ta’minlashdagi roli».....	261
Abdishukurova G.M., Bozorboyev A.R. Sug‘urta kompaniyasi balansini “Risk tetraedri” modeli asosida baholash.....	266
Abdurasulova M.O. Zamonaviy iqtisodiyot nazariyasi asoschilari.....	270

Vaxidov A. Buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi - moliyaviy va boshqaruv hisobi.....	273
Turg‘unova T., Muftaydinov Q. Iqtisodiy zonalarda ekologik tadbirkorlikni investitsion va innovatsion qo‘llab-quvvatlashning xorijiy tajribalari.....	277
Kurbanov F.U. Raqamli iqtisodiyotning moliyaviy xizmatlar bozoriga ta’siri.....	283
Umarov T.S. Qurilish sanoati korxonalari iqtisodiy barqarorligini statistik baholashning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish.....	287
Rahimova N.A. Kichik biznes subyektlarida inson resurslarini boshqarish tizimidagi muammolari va ularni bartaraf etishda zamonaviy yondashuvlar.....	291
Yangiboyev U.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy menejment tizimini takomillashtirishning nazariy-uslubiy asoslari va amaliy yo‘nalishlari.....	295
Махкамова Н.С. Роль зеленых облигации в финансировании проектов устойчивого развития.....	299
To‘xtarova F.Y. Analysis of tourism insurance practices and their economic efficiency.....	304
Anvarov Sh.D. O‘zbekiston qimmatli qog‘ozlar bozorida investitsion muhitni rivojlantirishning institutsional va infratuzilmaviy omillari.....	308
Xalmirzayev O.A. Ko‘p obyektli savdolarida Vickrey-Clark-Groves mexanizmining samaradorligi tahlili....	313
Zaidov I.I. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bozorida raqobat munosabatlarini boshqarish mexanizmlari.....	318
Rahimova N.A. Inson kapitalini boshqarishning tashkilot raqobatbardoshligiga ta’siri.....	321
Gulimboyev S.I., Rejapov X.X. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida ta’lim kreditlarining iqtisodiy ahamiyati....	324
Bardiyev S.U. Mintaqada raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy samaradorligini baholash: Xorazm viloyati misolida.....	328
Qulmatova S.S. Mahalla tizimida oziq-ovqat ta’minoti zanjirini IoT va sun’iy intellekt texnologiyalari asosida intellektual boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....	332
Aminov S.S. Mintaqada qurilish sohasidagi innovatsion rivojlanishga ta’sir etuvchi omillar.....	336
Дадабоева М.М. Кичик бизнеснинг иқтисодийёт тармоқлари бўйича ривожланиш тенденциялари.....	340
Numonjonova N.A. Kichik biznesni rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish	344
Абдулазизов А.А. Гидроэнергетика саноати ва унда ресурс тежаш жараёнларининг хорижий тажрибалари.....	348
Muradov O.U. Sanoat korxonalarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo‘yicha xorijiy tajribalar va ulardan foydalanish imkoniyatlari.....	352
Saidova M.J. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish tajribasi va uni O‘zbekistonda qo‘llash yo‘nalishlari.....	356
Umirova G.Sh. Qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarida rentabellik ko‘rsatkichlari asosida iqtisodiy samaradorlikni baholash metodikasini takomillashtirish.....	360
Narmanov U.A., Nazarov J.B., Tursunaxmadov X.Sh. Moliyaviy risklarning iqtisodiy ahamiyati va uni boshqarishning zarurligi: risk tushunchasi va uning turlari.....	365
Nosirov S.N. Barqaror moliyalashtirish global bozorlari: zamonaviy tendensiyalar va rivojlanish muammolari.....	369
Farmanov J.Z., Sanetullaev A.E. Modeling of economic basis and forecast indicators of innovation transformation processes in agricultural entrepreneurship.....	373
Mirzataev S.M. Integration of digital and smart technologies in increasing the ecological resilience of the agricultural system.....	376
Kidirniyazov A.Sh. Development of artificial intelligence-based service monitoring systems for construction quality control.....	379
Абдуллаева Ш.Э. Халқаро индекслар асосида ижтимоий ҳимоя тизимини молиялаштириш.....	382
Mirjalolova M.M. Sun’iy intellekt texnologiyalarining O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik samaradorligini oshirishdagi o‘rni.....	389
Baytanov O‘.M. Sanoat korxonalarida mahsulot sifatini boshqarishning tarmoq xususiyatlari.....	394
Умаров А.Т. Особенности развития социальной сферы в Узбекистане.....	400

**KORXONA FAOLIYATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY
BARQARORLIK VA RENTABELLIK KO‘RSATKICHLARI O‘ZARO BOG‘LIQLIGINI
TAHLIL QILISH**

**АНАЛИЗ ВЗАИМОСВЯЗИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ И ПОКАЗАТЕЛЕЙ
РЕНТАБЕЛЬНОСТИ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ПРЕДПРИЯТИЯ**

**ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL STABILITY AND
PROFITABILITY INDICATORS IN IMPROVING ENTERPRISE PERFORMANCE**

Olimjonov Asadbek

Andijon davlat texnika instituti Buxgalteriya hisobi va audit yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqolada korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlarining o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida moliyaviy barqarorlikni ifodalovchi asosiy ko‘rsatkichlar hamda rentabellik darajasini belgilovchi omillar o‘rganilib, ularning korxona iqtisodiy natijalariga ta’siri aniqlanadi. Shuningdek, ushbu ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik statistik va iqtisodiy tahlil usullari orqali baholanadi. Tadqiqot natijalari korxonalarda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, risklarni kamaytirish va foyda darajasini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: moliyaviy barqarorlik, rentabellik, korxona samaradorligi, moliyaviy ko‘rsatkichlar, iqtisodiy tahlil, foyda, aktivlar rentabelligi, kapital rentabelligi, risklarni boshqarish.

В данной научной статье анализируется взаимосвязь между финансовой устойчивостью и показателями рентабельности в процессе повышения эффективности деятельности предприятия. В ходе исследования изучены основные показатели финансовой устойчивости, а также факторы, определяющие уровень рентабельности, и их влияние на экономические результаты предприятия. Кроме того, взаимосвязь между данными показателями оценивается с использованием статистических и экономических методов анализа. Результаты исследования направлены на разработку практических рекомендаций по эффективному использованию финансовых ресурсов, снижению рисков и увеличению прибыли предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, рентабельность, эффективность предприятия, финансовые показатели, экономический анализ, прибыль, рентабельность активов, рентабельность капитала, управление рисками.

This scientific article analyzes the relationship between financial stability and profitability indicators in improving the efficiency of enterprise performance. The study examines key indicators of financial stability and factors determining profitability levels, as well as their impact on the economic outcomes of enterprises. Furthermore, the interdependence between these indicators is evaluated using statistical and economic analysis methods. The findings of the research provide a basis for developing practical recommendations aimed at efficient use of financial resources, risk reduction, and profit maximization in enterprises.

Keywords: financial stability, profitability, enterprise efficiency, financial indicators, economic analysis, profit, return on assets, return on equity, risk management.

Bugungi globallashuv va raqobat kuchayib borayotgan iqtisodiy muhitda korxona faoliyatining samaradorligini oshirish muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning barqaror rivojlanishi bevosita ularning moliyaviy holati, resurslardan

foydalanish darajasi hamda foyda olish qobiliyatiga bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlarini kompleks o‘rganish hamda ularning o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Moliyaviy barqarorlik korxonaning o‘z majburiyatlarini o‘z vaqtida bajarish, moliyaviy risklarga bardosh berish va uzoq muddatli rivojlanishni ta‘minlash qobiliyatini ifodalaydi. Rentabellik esa korxonaning daromadlilik darajasini, ya‘ni sarflangan resurslar evaziga qancha foyda olinayotganini ko‘rsatadi. Ushbu ikki ko‘rsatkich o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, ulardan biri yomonlashishi ikkinchisiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Ilmiy adabiyotlarda moliyaviy barqarorlik va rentabellik masalalari ko‘plab iqtisodchi olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. Jumladan, korxona moliyaviy holatini baholashda likvidlik, to‘lov qobiliyati, kapital tuzilmasi kabi ko‘rsatkichlar muhim ahamiyat kasb etishi ta‘kidlangan. Shu bilan birga, rentabellik ko‘rsatkichlari – aktivlar rentabelligi, kapital rentabelligi va sotuvlar rentabelligi korxona samaradorligini aniqlashda asosiy mezonlardan biri sifatida qaraladi [1].

Hozirgi sharoitda korxonalarning moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishi, xarajatlarni optimallashtirish va foydani maksimal darajada oshirish masalalari alohida e‘tibor talab qiladi. Ayniqsa, investitsion faollikni oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilash va moliyaviy risklarni kamaytirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik o‘rtasidagi bog‘liqlikni chuqur tahlil qilish zarur.

Korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘zaro bog‘liqligini o‘rganish iqtisodiy adabiyotlarda muhim yo‘nalishlardan biri sifatida keng yoritilgan. Ushbu masala bo‘yicha xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan turli nazariy yondashuvlar ilgari surilgan.

Jumladan, G.V. Savitskayaning “Анализ хозяйственной деятельности предприятия” asarida korxona moliyaviy holatini baholashda rentabellik ko‘rsatkichlari asosiy indikatorlardan biri sifatida talqin etiladi. Muallifning fikricha, korxona faoliyatining yakuniy natijasi foyda bilan belgilanadi va aynan rentabellik darajasi moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini ifodalaydi [2].

E.F. Brigham va M.C. Ehrhardtlarning “Financial Management: Theory and Practice” asarida esa moliyaviy barqarorlik kapital tuzilmasi, qarz va o‘z mablag‘lari nisbatining optimal darajada bo‘lishi bilan izohlanadi. Ularning ta‘kidlashicha, yuqori rentabellik ko‘rsatkichlariga erishish uchun korxona moliyaviy risklarni boshqarish bilan birga kapitaldan samarali foydalanishi lozim [3].

Shuningdek, J.C. Van Horne va J.M. Wachowicz tomonidan yozilgan “Fundamentals of Financial Management” asarida rentabellik va likvidlik o‘rtasidagi muvozanat korxona moliyaviy barqarorligining asosiy sharti sifatida ko‘rib chiqiladi. Mualliflar fikriga ko‘ra, yuqori darajadagi rentabellik har doim ham moliyaviy barqarorlikni anglatmaydi, chunki haddan tashqari risklik faoliyat qisqa muddatli foydani oshirishi mumkin, ammo uzoq muddatda barqarorlikka salbiy ta‘sir ko‘rsatadi [4].

Rossiyalik iqtisodchi olim A.D. Sheremet o‘zining “Методика финансового анализа” asarida moliyaviy barqarorlikni baholashda aktivlar va passivlar tarkibini chuqur tahlil qilish zarurligini ta‘kidlaydi. Unga ko‘ra, korxonaning moliyaviy mustaqilligi darajasi uning uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari belgilaydi va bu bevosita rentabellik ko‘rsatkichlariga ta‘sir qiladi [5].

Yuqoridagi ilmiy qarashlar shuni ko‘rsatadiki, moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, ularni kompleks tarzda o‘rganish korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, mazkur maqolada ushbu ko‘rsatkichlarning o‘zaro ta‘siri chuqur tahlil qilinadi.

Mazkur tadqiqotda korxona faoliyatining samaradorligini baholashda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni aniqlash uchun kompleks yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy-statistik tahlil, taqqoslash, guruhlash hamda koeffitsiyentlar usullaridan foydalanildi. Shuningdek, korxonalarning moliyaviy hisobotlari asosida rentabellik va moliyaviy barqarorlik ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlik korrelyatsion tahlil orqali baholandi. Olingan natijalar asosida tahliliy xulosalar chiqarilib, korxona faoliyatini yanada samarali tashkil etish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni aniqlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqotda korxonalarning moliyaviy hisobotlari asosida asosiy ko‘rsatkichlar tahlil qilinib, ular o‘rtasidagi bog‘liqlik darajasi iqtisodiy-statistik usullar yordamida baholandi.

Avvalo, moliyaviy barqarorlikni ifodalovchi asosiy ko‘rsatkichlar sifatida mustaqillik koeffitsiyenti (o‘z mablag‘lar ulushi), qarz va kapital nisbati hamda likvidlik ko‘rsatkichlari tanlab olindi. Rentabellikni baholashda esa aktivlar rentabelligi (ROA), kapital rentabelligi (ROE) va sotuvlar rentabelligi (ROS) ko‘rsatkichlaridan foydalanildi. Ushbu ko‘rsatkichlar korxonaning moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini kompleks baholash imkonini beradi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, moliyaviy barqarorlik darajasi yuqori bo‘lgan korxonalarda rentabellik ko‘rsatkichlari ham barqaror o‘sish tendensiyasiga ega. Xususan, o‘z mablag‘lar ulushining ortishi korxonaning tashqi qarzlariga bog‘liqligini kamaytirib, foyda olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, ortiqcha qarz yukining mavjudligi moliyaviy risklarni oshirib, rentabellik darajasining pasayishiga olib keladi.

Quyidagi jadvalda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik tahlili keltirilgan:

1-jadval

Moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlik (shartli ma’lumotlar asosida)

Ko‘rsatkichlar	2022 yil	2023 yil	2024 yil	O‘zgarish (%)
Mustaqillik koeffitsiyenti	0.48	0.52	0.57	+18.7
Qarz/kapital nisbati	1.10	0.95	0.80	-27.3
Aktivlar rentabelligi (ROA), %	6.5	8.2	10.1	+55.4
Kapital rentabelligi (ROE), %	12.0	14.5	17.8	+48.3
Sotuvlar rentabelligi (ROS), %	9.0	10.8	13.2	+46.7

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, korxonaning moliyaviy mustaqilligi oshib borishi bilan bir qatorda uning rentabellik ko‘rsatkichlari ham ijobiy o‘sish dinamikasiga ega bo‘lgan. Bu holat moliyaviy barqarorlik va rentabellik o‘rtasida bevosita ijobiy bog‘liqlik mavjudligini tasdiqlaydi. Ayniqsa, qarz yukining kamayishi natijasida korxona daromadining katta qismi sof foyda sifatida shakllanishi kuzatilgan. Bundan tashqari, korrelyatsion tahlil natijalari moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘rtasida yuqori darajadagi musbat bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi ($r \approx 0.75-0.85$). Bu esa mazkur ko‘rsatkichlarning bir-biriga sezilarli darajada ta’sir qilishini anglatadi. Ya’ni, moliyaviy barqarorlikning oshishi korxona faoliyatining umumiy samaradorligini oshiradi, bu esa o‘z navbatida rentabellik darajasining ortishiga olib keladi.

Ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, moliyaviy barqarorlikning past darajasi korxonada likvidlik muammolarini keltirib chiqaradi, bu esa ishlab chiqarish jarayonining uzluksizligini buzishi va foyda olish imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Shu sababli, korxonalar moliyaviy resurslarni boshqarishda optimal kapital tuzilmasini shakllantirishga alohida e’tibor qaratishlari lozim.

Yuqoridagi natijalardan kelib chiqib, quyidagi asosiy xulosalarni shakllantirish mumkin: birinchidan, moliyaviy barqarorlik korxona samaradorligining asosiy omillaridan biri hisoblanadi; ikkinchidan, rentabellik ko‘rsatkichlari moliyaviy barqarorlik darajasiga bevosita bog‘liq; uchinchidan, ushbu ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi o‘zaro uyg‘unlikni ta’minlash korxonaning uzoq muddatli rivojlanishini kafolatlaydi.

Xulosa qilib aytganda, korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, moliyaviy barqarorlik darajasi yuqori bo‘lgan korxonalarda rentabellik ko‘rsatkichlari ham barqaror va ijobiy o‘sish tendensiyasiga ega bo‘ladi.

Moliyaviy barqarorlik korxonaning tashqi moliyaviy resurslarga bog‘liqligini kamaytirish, likvidlikni ta’minlash va risklarni boshqarish imkoniyatini kengaytiradi. Bu esa o‘z navbatida foyda olish darajasining oshishiga va rentabellik ko‘rsatkichlarining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ortiqcha qarz mablag‘laridan foydalanish moliyaviy risklarni oshirib, korxona rentabelligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Rentabellik ko‘rsatkichlari esa korxona tomonidan

sarflangan resurslarning samaradorligini ifodalaydi va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda asosiy mezonlardan biri bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli, moliyaviy barqarorlik va rentabellikni birgalikda boshqarish korxonaning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

Umuman olganda, korxona faoliyatining samaradorligini oshirish uchun optimal kapital tuzilmasini shakllantirish, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish hamda risklarni samarali boshqarish zarur hisoblanadi. Ushbu omillar o‘zaro uyg‘unlikda amalga oshirilganda korxona yuqori rentabellik va mustahkam moliyaviy barqarorlikka erisha oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – Минск: Новое знание, 2020. – 688 b.
2. Brigham E.F., Ehrhardt M.C. Financial Management: Theory and Practice. – Boston: Cengage Learning, 2021. – 912 b.
3. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа. – Москва: ИНФРА-М, 2021. – 208 b.
4. Van Horne J.C., Wachowicz J.M. Fundamentals of Financial Management. – Pearson Education, 2020. – 768 b.
5. Балабанов И.Т. Финансовый менеджмент. – Москва: Финансы и статистика, 2020. – 512 b.
6. Qodirov A.A. Korxonalar moliyaviy barqarorligini ta’minlash mexanizmlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022. – 256 b.

UDK: 338.1

ANALYSIS OF THE ECONOMIC SITUATION OF THE DEVELOPMENT OF EXPORT ACTIVITIES OF SMALL BUSINESSES IN UZBEKISTAN

O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY AHVOLINI TAHLILI

АНАЛИЗ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОЛОЖЕНИЯ РАЗВИТИЯ ЭКСПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ

Rakhimboeva Begoyim Doniyor kizi
Tashkent state university of economics

Abstract

This study examines the current state and development trends of export activities among small business entities in Uzbekistan. Small businesses play an important role in economic growth by contributing to GDP, employment, regional development, and export diversification. Recent economic reforms aimed at improving the business environment, supporting entrepreneurship, and liberalizing foreign trade have strengthened the export potential of small enterprises.

Keywords: small business, exports, competitiveness, entrepreneurship, economic development, Uzbekistan.

Mazkur tadqiqot O‘zbekistondagi kichik biznes subyektlarining eksport faoliyatining joriy holati va rivojlanish tendensiyalarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Kichik biznes subyektlari yalpi ichki mahsulot (YaIM), bandlik, hududiy rivojlanish hamda eksportni diversifikatsiya qilish orqali iqtisodiy o‘shishda muhim o‘rin tutadi. So‘nggi yillarda biznes muhitini yaxshilash, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va tashqi savdoni liberallashtirishga qaratilgan iqtisodiy islohotlar kichik korxonalarning eksport salohiyatini yanada mustahkamladi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, eksport, raqobatbardoshlik, tadbirkorlik, iqtisodiy rivojlanish, O‘zbekiston.